

Sjúklingar hava verið á seiðabergi. Jóan Jakku uttan t.v.

Um armurin ikki rodnaði av pirk-
ingini, men merkið av henni bert
svann burtur, so var viðkomandi
smittufríur. Tá var viðkomandi í
vanda fyri at verða smittaður fyri
síðan at gerast sjúkur. Hesi skuldi
so koppsetast.

Koppsetingin

Við aðru vitjan, sum skuldi
vera 3. dagin aftaná pirkningina,
kundi gerast upp, hvørji vóru
positiv og hvørji vóru negativ. Í
teimum førum har eingin ivi var
um, at fólk vóru negativ, vórðu
tey beinanvegin koppsett móti
tuberkulum. Hetta var gjørt við eini
innspræning í ein stóran vødd
uppi við hálsin.

Tað vóru eisini tey, har ivi var
um, hvørt tey vóru negativ ella
positiv. Hesi vóru pirkað umaftur
við eini sterkari pirkning, og við
triðju vitjan vóru nú fleiri, har
tað kundi staðfestast, at tey
vóru minus ella pluss. Vóru tað
enn nøkur, sum ivi var um, fingi
hesi eina enn sterkari pirkning og
við fjórðu vitjan kundi endaliga
staðfestast, hvør av hesum hevði
brúk fyri at verða koppsettur.

Aftan á at hava ferðast kring
alt landið eina ferð, var málsetn-
ingurin at fara runt oyggjarnar
eina ferð árliga fyri at rækka teim-

um børnum, sum ikki vórðu rokkin
í fyrsta umfari. Her varð gjørt eitt
ovurhonds stórt arbeiði, tí tað
kravdi fyra vitjanir í hvørji bygd.

Eisini var uppgávan, tá komið
varð aftur eitt nýtt umfar, at fáa
staðfest, um koppsetingin árið
fyri, hevði tikið við. Hetta var
gjørt við at kanna, um viðkomandi
nú var positivur. Um ikki máttu
tey koppsetast umaftur.

Hesar rundferðir hildu áfram til
1955. Tað varð hildið, at nú var so
at siga komið á mál við basingini
av tuberkulum.

Fyrrverandi landslæknin Hanus
Debes Joensen gjørdi upp,
at árin 1946-55 vóru í øllum
Føroyum 17.790 fólk koppsett,
og teirra millum vóru 19, sum
fingu tuberkular. Trý doyðu av hesi
sjúkuni. Av teimum 14.699, sum
ikki vóru koppsett, fingi 355 fólk
tuberkular, og hjá 126 teirra fæddi
sjúkan til deyða. Hetta sigur
nakað um, hvussu stóran mun tað
gjørdi, at fólk lótu seg koppseta.

Mátti skipast væl

Uppgávan hjá Marin var eisini
at føra journal yvir tað, sum tey
gjørdi. Allar upplýsingar skuldu
førast inn í eina serliga bók, og
hetta var ikki smávegis arbeiði,
tá hugsað verður um, at eina ferð
árliga skuldu øll "nýggj" børn
skrásetast upp til fyra ferðir. Og
tey skuldu skrivast upp við øllum
nøvnum. Tað var ikki óvanligt
tá, at børn vóru uppkallað eftir
heilum skipsmanningum, sum
vóru burturgingnar. Men hetta var
eisini ein trygd fyri, at nøvnini ikki
komu í bland.

Hesar frásagnir kunnu í síni
heild síggjast á nevndu heimasíðu.

Persónlig og sosial viðurskipti

Fyri at fáa greiðu á sosialu
umstøðunum hjá familjumonnum
við tuberkulum hava vit tosað við

ta 88 ára gomlu Hildigarð, dóttir
Líggjasi á Fløttinum í Syðrugøtu.
Hon var gift við Jóan Jakku hjá
Jóhannes Jakku við Gøtugjógv.
Jóan Jakku gjørdist sjúkur av
tuberkulum í 1944. Tá lá hann á
Sanatoriinum í fyra ár út í eitt.
Síðani var hann heima í fyra
mánaðir og varð so lagdur inn
aftur í 1948 í tvey ár. Hann hevði
fyrst tuberkular á øðrum lungum,
og síðan í hinum. Hann fekk
skurðviðgerð við flyting av rivja-
beinunum fyri at leggja sjúka
lunga stilt.

Persónliga var hetta ikki lætt.
Tey vóru nýgift og áttu ein lítlan
son – Ásmund, sum var fæddur
í 1944. Jóan Jakku slapp ikki
heim eina einastu ferð, meðan
hann varð innlagdur burtursæð
frá umrøddu 4 mánaðunum.
Sjúkrapeningur var tað nærum
einki sum æt. Hildigarð fekk 38
kr. um árfjórðingin. Um hetta skal
sammetast við nútíðarvið, kann
upphæddin faldast við 30. Men
sjálvt tá er talan um eina sera

at gera. Jóan Jakku hevði lært
eitt sindur av skómakarí hjá
sváginum, Jakku skómakaranum.
Hann kundi forvinna nakað við at
forsolla fyri hinar sjúklingarnar,
men tað var eisini avmarkað,
hvussu nógv teir høvdu ráð til.

Hildigarð kundi annars ekka-
leys vitja Jóan Jakku, tí hon
var "positiv" og var vard ímóti
smittu. Hon hevði sum ung verið
arbeiðskona í einum húsi við
tuberkulasjúklingi. Hvørja ferð
hesin spýði blóð á gólvið, varð
Hildigarð sett at turka tað upp.
Men hetta gjørdi, at hon fekk
smittuna uttan at gerast sjúk og
fekk harvið andevni móti smittu.

Sluppu ikki at giftast

Tað var eitt sjúklingagjald, sum
skuldi gjaldast fyri at vera inn-
lagdur, og tað var eina krónu um
dagin. Hetta rindaði sjúkrakassin
fyri sínar limir. Hjá teimum, sum
ikki vóru limir í sjúkrakassa, hendi
tað, at kommunan mátti leggja

hann var blivin frískur aftur.

Hannefía, kona Nikal, arbeiðdi
eisini á sanatoriinum. Hon greiddi
einaferð frá í samrøðu við Helenu
Samuelsen í Dagblaðnum, hvussu
tíðarkrevjandi tað kundi vera, tá
skipsmanningar komu niðan til
kanningar, tí teir komu so pø á pø
allan dagin. Men tá ið Óli Arge
hevði fingið bussin, var hann
næstan altíð á keiini, tá skipini
komu á Havnina, so komu allir
niðan í senn. Skipini vóru tá á veg
avstað á túr, og tá var tað tungt,
um onkur fekk at vita í røntguni,
at hann var sjúk, tað hendi, at
hann ikki slapp oman aftur, men
varð innlagdur.

Mannagongdin var, at fyrst
varð blóðroynd tikið. Síðan skuldi
maðurin stilla seg aftanfyri
røntgenttólið. Tað munnu vera
nógvir fiskimenn, sum enn
minnast messingina hjá Vilhelm
Magnussen: "Anda djúpt, anda
djúpt..."

Her kann skoytast upp í,
at tá Hjálpargrunnurin fyri

Tað var eisini hugni á Sanatoriinum, sum tað sæst á hesi myndini.

Tey nøvn vit hava fingið eru: 1. ókend, 2. Jákup Øre, Fuglafjørð 3. Jóan Fredrik Joensen, Sørvág, 4. Dánjal Thomasen, Sørvág, 5. ókendur, 6. Hans Eli Hansen. Sørvág, 7. ókendur, 8. ókendur, Frammanfyri Karin Reinert, Skopun

lítla upphædd.

Tí mátti Hildigarð royna at
forvinna til lívsins uppihald. Hetta
gjørdi hon millum annað við at
vaska fisk og at vaska skúlan.
Fyri at vaska skúlan fekk hon 50
kr. um mánaðin, sum var tann
einasta fasta lønarinntøkan í
húsinum. Fiskaarbeiði var jú
komandi og farandi.

Skuldi hon til Havnar kostaði
hetta 25 kr við bili út á Skála-
fjørðin og mjólkabátin til Havnar.
Bilur mátti eisini takast niðan
á sanatorið og oman aftur.
Hildigarð leggur tó dent á, at tey
ongantíð komu í skuld. Væl hevur
verið húsast hjá henni, sum hjá
so mongum føroyskum konum.

Sjúklingarnir kundu forvinna
eitt sindur við tí ítrivi, teir lærdu

út uppá at fáa peningin inn aftur.
So leingi ein skyldaði kommununi
fyri hetta gjaldi, misti viðkomandi
borgarlig rættindi. Til dæmis var
tað onkur, sum ikki slapp at giftast,
so leingi skuldin ikki var goldin.

Jóan Jakku kom fyri seg aftur,
orkaði at gera alt arbeiði og náddi
høgan aldur.

Kanning av skipsmanningum

Ein frásøgn sum FF-blaðið eisini
hefur havt, er søgan hjá Nikal
Thomsen, ættaður úr Syðrugøtu.
Hann kundi greiða frá bæði
hvussu tað var at hava tuberkular
og frá sínum royndum sum
húsavørður í Hoydølum aftaná, at

Óarbeiðsførar Fiskimenn varð
settur á stovn í 1938, var tað
júst fyri at hjálpa í slíkum
førum. Georg L. Samuelsen,
sum var formaður í grunninum
í mong ár, greiddi frá, at hann
hevði skrivað eina oddagrein
í Dimmalætting um just hetta
mál. Tá tók lærarafelagið stig
til at stovna hendan grunnin
við at lata fyrsta innskotið.
Tað kann eisini verða nevnt, at
seinni varð tryggjað fiskimonnum
í hesi støðu sjúkraviðbót frá
lønjavningargrunninum.

Hannefía upplivdi saman við
Nikael ta stóru kollveltingina við
vaksinu móti tuberkulum. Talið
á sjúklingum á sanatoriinum
fækkaðist. "Nýggja hús" varð
tikið til røktardeild til gomul

Hetta var tólið, sum varð nýtt til "pusting"